

ΔΟΚΙΜΙΟ:

Όνόματα πόλεων και τοποθεσιών στην Ομηρική Κεφαλονιά

Όλα, όπως και τα προηγούμενα που γράψαμε άρχισαν από ένα ερέθισμα που κατόπιν ξεχάσαμε. Μας φάνηκε όμως φυσικό να ασχοληθούμε με τα ονόματα τόπων και πόλεων της Ομηρικής Κεφαλονιάς αφού όπως θα δείξουμε υπάρχει συσχέτιση με την αρχαϊκή Τετράπολη και που θα μπορούσαμε να την αποκαλέσουμε καλυμμένη.

Η αρχαία Τετράπολη, δηλαδή η Κράνη, Πάλη, Σάμη, Πρόννοι, φαίνεται ότι υπήρχε και στους Ομηρικούς χρόνους, λέγοντας μάλιστα «Ομηρικούς» αναφερόμαστε στην ύστερη εποχή του Χαλκού και στην Τρίτη Υστεροελλαδική ή Μυκηναϊκή III A, B και Γ εποχή: περίπου 1.400-1.100 π.Χ..

Κύρια χαρακτηριστικά αυτής της περιόδου είναι: 1. Ανάκτορα, 2. Επιγραφές γραμμένες σε Γραμμική Β', 3. Θολωτοί τάφοι, 4. Θαλαμοειδείς τάφοι, 5. Σφραγίδες. Τέτοια χαρακτηριστικά ευρήματα έχουν βρεθεί στη νότια κυρίως Κεφαλονιά, ενισχύοντας την άποψη ότι επρόκειτο για ένα ισχυρό Μυκηναϊκό κέντρο.

Η επιστροφή του Οδυσσέα στην Ιθάκη, θα συμπέσει με την έναρξη της παρακμής του Μυκηναϊκού πολιτισμού που φαίνεται να επιταχύνεται από τις μεγάλες πληθυσμιακές μετακινήσεις και ιδιαίτερα εκείνης της Καθόδου των Δωριέων (1.100 π.Χ.). Ο Τρωικός πόλεμος τοποθετείται μεταξύ του 1.193 και του 1.184 π.Χ..

Συμπερασματικά, η υποχώρηση της εποχής των Μυκηναίων θα ταυτίζεται με την διαδραμάτιση των Ομηρικών Επών.

Ιδιαίτερα λοιπόν η Οδύσσεια* και σε μικρότερο βαθμό η Ιλιάδα, δίνουν πολύτιμες πληροφορίες για την Κεφαλονιά και τις πόλεις της. Βεβαίως και για την Ιθάκη, μόνο που όπως φαίνεται η Ομηρική Ιθάκη είναι λίγο πιο δυτικά του σημερινού ομώνυμου νησιού.

Κάποιοι βέβαια ισχυρίζονται ότι ο Όμηρος που φέρεται ως τυφλός (ο μη ορών = Όμηρος) είχε μια σχετική γνώση της γεωγραφίας του χώρου και εν πάσει περιπτώσει του έλειπε η αυτοψία. Δεν συμφωνούμε με αυτή την άποψη, όχι γιατί ο Όμηρος ήταν πανταχού παρών, αλλά γιατί τα ποιήματα του αποτελούν συνθέσεις, οπωσδήποτε αριστοτεχνικές, ήδη κυκλοφορούντων ποιημάτων που συνθέτουν ανώνυμοι αυτόπτες ποιητές από όλο τον ελληνικό χώρο.** Άλλωστε ραψωδός σημαίνει, αυτός που ράπτει ωδές (ράψαι άοιδήν).

Έτσι, θα δεχθούμε ότι στους στίχους του δεν υπάρχουν μείζονα λάθη σχετικά με γεωγραφικούς προσδιορισμούς. Αντίθετα, υποστηρίζουμε ότι οι κατοπινές αλλά και οι σημερινές ερμηνευτικές ανεπάρκειες είναι αυτές που φορτώνονται ως λάθη ή άγνοια στον Όμηρο.

Τα γεωγραφικά σημεία που θα εξετάσουμε με βάση την αφήγηση του Ομήρου στην Οδύσσεια και με σειρά λογικής τοποθέτησης από τον ποιητή, είναι τα εξής: Νήριτον, Σάμος και Σάμη, λιμάνι του Ρείθρου, Ιθάκη, τραχεία Αινίλιπα, Κροκύλεια, Δουλίχιον, Αστερίς, λιμάνι του Φόρκυνα.

Οι πόλεις ή εν δυνάμει πόλεις/βασίλεια που υπογραμμίζουμε, αποτελούν και το πρόπλασμα της αρχαίας Τετράπολης των κλασικών χρόνων όπως την περιέγραψε ο Θουκυδίδης και αναφέραμε στα προηγούμενα.

* Στη ραψωδία –λ– γνωστή ως Νέκυια (νέκυς = λείψανο, τελετή όπου καλούνται οι νεκροί στον πάνω κόσμο για να προβλέψουν τα μέλλοντα) ο Οδυσσεύς κατεβαίνει στον Άδη προκειμένου να ζητήσει από το Μάντη Τειρεσία να μάθει για την επιστροφή του στην Ιθάκη. Εκεί θα έχει, εκτός από αυτή με τον Τειρεσία, τρεις ακόμα συναντήσεις ιδιαίτερου ενδιαφέροντος.

Συναντά λοιπόν τη Μητέρα του Αντίκλεια που μαράζωσε και πέθανε περιμένοντας την επιστροφή του. Είναι η παντοτινή σχέση μητέρας – γιού, ένας ανεκπλήρωτος έρωτας που συμβολίζεται από την προσπάθεια του να αγκαλιάσει τρεις φορές τη σκιά της Μητέρας του και αποτυγχάνει. Εδώ έχουμε την ανάδειξη της οιδιπόδειας σχέσης μητέρας – γιού τέσσερις τουλάχιστον εκατονταετίες πριν ο Σοφοκλής γράψει τον Οιδίποδα Τύρανο.

Η δεύτερη συνάντηση είναι αυτή με τον Ελπήνορα, το σύντροφο του που χάθηκε όταν μεθυσμένος κύλισε απ' τη στέγη της Κίρκης και σκοτώθηκε σπάζοντας τον αυχένα του. Ο Οδυσσεύς με τους υπόλοιπους θα φύγει βιαστικά αφήνοντας το σώμα του άταφο.

Ο Ελπήνορας, ή καλύτερα η σκιά του, τον παρακαλεί να φροντίσει για την ταφή του. Ο Ελπήνωρ (ελπίς + ανήρ) συμβολίζει την ματαίωση των ελπίδων όλων των συντρόφων του Οδυσσέα που χάνονται στην επιστροφή αλλά συμβολίζει και την ματαίωση των ελπίδων στη ζωή όλων μας.

Η τρίτη συνάντηση είναι αυτή με τον Αγαμέμνονα που προδίδεται από τη γυναίκα του Κλυταιμνήστρα και δολοφονείται από τον φίλο της Αίγισθο στη γιορτή της επιστροφής του άντρα της Αγαμέμνονα από την Τροία και συμβολίζει την αιώνια προδοσία.

Η τέταρτη συνάντηση είναι αυτή με τον Τειρεσία (ας μην ξεχνάμε ότι ο τυφλός Μάντης έπαιξε κεντρικό ρόλο στο δράμα του Οιδίποδα) και ο χρησμός του Μάντη για το υπόλοιπο της ζωής του Οδυσσέα που αναπαριστά την προαιώνια ανάγκη όλων μας να γνωρίζουμε το μέλλον μας και ευρύτερα την αγωνία για την επιβίωση. Ίσως, εδώ, σε αυτή τη συνάντηση ο Οδυσσεύς αντιλαμβάνεται την αξία της Πηνελόπης που το όνομα της θα μπορούσε να αποδοθεί σαν συνετής υφάντρας. Μόνο αυτή, αν και πιθανώς δεν είχε τα κάλλη της Κίρκης και της Καλυψούς, μπορούσε να του εξασφαλίσει το αγαθό της μακροζωίας.

Με λίγα λόγια η Νέκυια περιγράφει το τετράλογο που όλοι έχουμε γνωρίσει στη ζωή μας. Έρωτας (Αντίκλεια), Ελπίδα (Ελπήνωρ), Προδοσία (Αγαμέμνων), Προσδοκία (Τειρεσίας).

Τέλος, δεν πρέπει να διαφύγει της προσοχής μας ότι τα ονόματα της οικογένειας του Οδυσσέα αλλά και του ίδιου δηλώνουν υπαρξιακά αδιέξοδα. Ο παππούς Αυτόλυκος είναι Λύκος για τον ίδιο του τον εαυτό, άλλωστε δεν το κρύβει. Η κόρη του Αντίκλεια (Αντί + Κλέος) υποκαθιστά τη καλή φήμη! Ο Οδυσσεύς, όνομα που του έδωσε ο Αυτόλυκος, είναι αυτός που εχθρεύεται άλλους και τον εαυτό του (ρήμα Οδύσσομαι)! Και ο Τηλέμαχος είναι αυτός που μάχεται από μακριά αποφεύγοντας μία εκ του σύννεγγυς προσβολή του εχθρού του, και άρα μάλλον δειλός.

Απελπισμένος ο Οδυσσέας προσπαθεί να ξεφύγει μέσα από το μακροχρόνιο ταξίδι του τα ένστικτα θανάτου και καταστροφής. Έχει κατανοήσει ότι η Πηνελόπη είναι στον αντίποδα και με κάθε τρόπο επιθυμεί την επιστροφή.

****** Η Οδύσσεια είναι ένα πολύπλευρο κα πολυεπίπεδο έργο που θα διαιρεθεί από τους Αλεξανδρινούς μελετητές σε 24 ραψωδίες. Καθεμία απ' αυτές φέρει ένα γράμμα της ελληνικής αλφαβήτου σε μικρή γραφή, α-ω, έναντι της Ιλιάδας που φέρει γράμματα μεγάλης γραφής (Α-Ω).

Το τμήμα των ραψωδιών α-δ θα ονομαστεί Τηλεμάχεια αφού αναφέρεται κυρίως στον Τηλέμαχο, το τμήμα ε-μ θα ονομαστεί απόλογοι γιατί κυριαρχούν οι διηγήσεις του Οδυσσέα και το τρίτο από ν-ω μνηστηροφονία αφού κυριαρχεί η δολοφονία των Μνηστήρων.

Ειδικά στους απολόγους, ο Οδυσσέας ανιστορεί τις περιπέτειες του μεταξύ αλήθειας και φαντασίας και μας θυμίζει ψυχαναλυόμενο που προσπαθεί να αποσειεί τα βάρη που καταπλακώνουν τη ψυχή του.

Οι νέες προσεγγίσεις που θα ακολουθήσουν σε σύνοψη.

- A) Η Σάμη είναι νησί όπως λέει η Οδύσεια και πρόκειται για τη σημερινή Ιθάκη.
- B) Η Σάμος είναι περιοχή γύρω και πέρα από το λιμάνι της Ιθάκης που ηγεμόνευε και στο νησί της Σάμης.
- Γ) Τζανάτα είναι η είσοδος της Ιθάκης και στα Λατινικά Janus = αρχή = είσοδος από όπου και η λέξη Τζανάτα.
- Δ) Το όρος Νήριτο θα αποκαλείται από τους εκτός Ιθάκης, Νήϊον. Ιθάκη από το επίρρημα Ιθύς και το ρήμα άγω – οδηγώ απευθείας από και προς τις απέναντι ακτές Πελοποννήσου και γίνεται σύνδεση με την υπόλοιπη Κεφαλληνία. Το λιμάνι της Ιθάκης είναι η σημερινή Σάμη και βρισκόταν υπό την ηγεμονία του βασιλείου της Ιθάκης, όπως προφανώς υπό τον ίδιο έλεγχο ήταν και ο δρόμος που οδηγούσε προς τα Τζανάτα, την είσοδο δηλαδή στην κυρίως Ιθάκη. Η Ιθάκη βρισκόταν στους πρόποδες του όρους Νήριτον (Αίνος). Όταν στο τελευταίο αναφέρονταν ξένοι ή αναφερόταν προς ξένους τότε γινόταν γνωστό ως Νήϊον. Οι ψυχαναλυτικές αναφορές.
- Ε) Ρείθρο = Βόχυνας = αυτός που χύνεται με βοή = Πόρος
- ΣΤ) Κροκύλεια = Κροκός + λειμών = Λειβαθός
- Ζ) Τραχεία (Αιγίλιπα) = Κρανάη = Κράνη
- Η) Αιγίλιπα = με τις λιπαρές καλοθρεμμένες αίγες.
- Θ) Δουλίχιον = αυτό που έχει δουλειά. Είναι νησί που χωρίζεται με στενό Πορθμό από την υπόλοιπη Κεφαλονιά.
- Ι) Αστερίς = Η αιχμή της χερσονήσου που δεσπόζει προ των λιμανιών της σημερινής Σάμης και σημερινής Αντισάμου και διαχωριζόμενη με πορθμό από τη ξηρά, αποτελούσε ιδιαίτερη νησίδα.
- Κ) Πορθμός μεταξύ Ιθάκης και Σάμου = πορθμός που υπήρχε και ένωσε το λιμάνι της Ιθάκης (σημερινή Σάμη) και τη Σάμο (σημερινή Αντίσαμο) και ταυτόχρονα διαχώριζε ως νησί την Αστερίδα.
- Λ) Οι Μυκηναίοι της Κεφαλονιάς άλλαξαν τα τοπωνύμια της πατρίδας τους προκειμένου να διασώσουν από τους τυμβωρύχους δια της παραπλάνησης, τα μνημεία του πολιτισμού τους.

Νήριτον (Το μεγαλοπρεπές)

Το ίδιο το όνομα του όρους Νήριτου προέρχεται από το νήριθος που σημαίνει ότι δεν υπάρχει αριθμός (ὤν οὐκ ἔστιν ἀριθμός). Τα δέντρα του βουνού είναι τόσα πολλά που δίνουν το όνομα στο βουνό. Αλλά οι χαρακτηρισμοί στη ραψωδία της Οδύσσειας ι 22 είναι ακόμα πιο σαφείς. Το όρος είναι εινოსίφυλλον, δηλαδή τόσο πυκνής βλάστησης που ο αέρας σείει (ἔνοσις = σεισμός) τα φύλλα περνώντας ανάμεσα από τα δέντρα και προκαλεί χαρακτηριστικό ήχο. Επίσης, το βουνό είναι αριπρεπές, δηλαδή λάμπει στολισμένο από τα αστέρια. Τόσο ψηλό είναι (μεγαλοπρεπές).

Από την ραψωδία Β 632 της Ιλιάδας, μαθαίνουμε ότι στην Τρωική εκστρατεία ο Οδυσσεύς ηγείται των μεγάλων Κεφαλλήνων. Οι τελευταίοι απλώνονται στην Ιθάκη, το Νήριτο, κ.τ.λ. Δηλαδή το Νήριτο είναι υπό την ηγεμονία του Οδυσσέα, αλλά το ίδιο αποτελεί ιδιαίτερη ορεινή επικράτεια.

Επίσης ιδιαίτερες επικράτειες φαίνεται να αποτελούν σύμφωνα με τους στίχους που ακολουθούν αν και ανήκουν στους Κεφαλλήνες, τα Κροκύλεια, η Τραχιά Αγίλιπα, η Σάμος/η, η Ζάκυνθος, όχι όμως και το Δουλίχιον. Σε όλους αυτούς τους τόπους θα αναφερθούμε στη συνέχεια.

Επιστρέφοντας στο Νήριτο διαπιστώνουμε ότι αυτό συγκεντρώνει τα εξής χαρακτηριστικά: είναι ιδιαίτερα ψηλό, είναι ιδιαίτερα δασωμένο και κατοικείται από ορεσίβιο λαό που ανήκει στους Κεφαλλήνες υπό την ηγεμονία της Ιθάκης αν και υπό σχετική αυτονομία.

Επίσης, από διάφορες αναφορές στην Οδύσσεια για ελάτινα αντικείμενα, όπως το κατάρτι του Τηλέμαχου, κ.τ.λ., συμπεραίνουμε ότι οι Ιθακήσιοι ήταν εξοικειωμένοι με την κατεργασία του ελάτου. Το δασωμένο μέρος λοιπόν του ψηλού όρους Νήριτον, ήταν καλυμμένο από έλατα, όπως ακριβώς και σήμερα.

Όλα τα παραπάνω χαρακτηριστικά οδηγούν στο συμπέρασμα ότι το Νήριτο ήταν ο Αίνος. Κανένα άλλο όρος στην ευρύτερη νησιωτική περιοχή δεν είχε αυτά τα χαρακτηριστικά παρά μόνο ο Αίνος. Γιατί όμως δεν διατηρήθηκε το όνομα Νήριτο, αλλά άλλαξε σε Αίνος, θα το δούμε παρακάτω.

Να σημειώσουμε εντωμεταξύ ότι Αίνος σημαίνει μύθος ή αφήγημα. Όπως δηλαδή το όνομα Νήριτο που είναι σύμφωνα με τα παραπάνω, μυθικό.

Νήϊον (διαφορετική εικόνα)

Σε δύο περιπτώσεις στην Οδύσσεια το Νήριτο αναφέρεται ως Νήϊον, στην πρώτη μιλάει ένας ξένος ο Μέντης (Ραψωδία -ο- 186) και στη δεύτερη περίπτωση ο Τηλέμαχος μιλάει προς έναν ξένον, τον Νέστορα (Ραψωδία -γ- 81).

Είναι φανερό λοιπόν ότι το Νήριτο ήταν γνωστό στους ξένους με το όνομα Νήϊον, όνομα που σημαίνει το βουνό που από τα ξύλα του κατασκευάζονται οι νήες, δηλαδή τα καράβια και αν μας επιτρέπεται, το Καραβόβουνο.

Συμπερασματικά, οι Ιθακήσιοι που έχουν την εικόνα του πολύδεντρου βουνού θα το αποκαλούν Νήριτο ενώ οι εκτός Ιθάκης που έχουν την εικόνα της ξυλείας που κατασκευάζει πλοία ή τα ίδια τα πλοία, θα το αποκαλούν Νήϊον.

Η Ιθάκη (απευθείας σύνδεση)

Από την ραψωδία ι20 της Οδύσσειας όπου ο Οδυσσεάς αυτοπαρουσιάζεται, μαθαίνουμε ότι η Ιθάκη με τα όμορφα ξάγναντα δειλινά, βρίσκεται στους πρόποδες του όρους Νήριτον. Με λίγα λόγια, η Ομηρική Ιθάκη και σύμφωνα με τα προηγούμενα για το όρος Νήριτο που παραθέσαμε, βρισκόταν στη Κεφαλονιά. Το όνομα της φαίνεται να παίρνει από το ιθύς, που σημαίνει ως επίρρημα απ' ευθείας (ρήμα ιθύνω). Το απ' ευθείας αναφέρεται στην άμεση επικοινωνία μέσω του λιμανιού της Ιθάκης* (σημερινή Σάμη) με τις απέναντι ακτές της Στερεάς Ελλάδας αλλά και της Πελοποννήσου.

Θυμίζουμε ότι την ίδια ή παρεμφερή έννοια έχει και το τοπωνύμιο Πρόννοι στο οποίο αναφερθήκαμε παραπάνω και αυτή η σχέση δεν είναι, όπως θα δείξουμε, τυχαία. Η Ιθάκη διαθέτει και ένα δεύτερο μικρότερο λιμάνι, το λιμάνι του Ρείθρου που αναφέρεται στη ραψωδία α186 όταν ο ηγεμόνας των Εχινάδων Μέντης το χρησιμοποιεί για να περάσει απαρατήρητος από τους Μνηστήρες και να συναντήσει τον Τηλέμαχο.

Στην αυτοπαρουσίαση του, ο Οδυσσεάς (ραψωδία ι24) αναφέρει ότι η πατρίδα του Ιθάκη βρίσκεται σε ένα νησιωτικό σύμπλεγμα που περιλαμβάνει εκτός από την Ιθάκη, τη Σάμη, το Δουλίχιο και τη Ζάκυνθο. Έτσι μαθαίνουμε ότι η Σάμη είναι νησί και όχι μια πόλη / λιμάνι.

Ακόμη, ο Οδυσσεάς μας λέει ότι η Ιθάκη είναι χθαμαλή, δηλαδή πεδινή, στους πρόποδες του Νήριτου και πανυπερτάτη, δηλαδή δεσπάζει του πελάγους! Μεταξύ των άλλων κρατών/πόλεων (Σάμη, Ζάκυνθος, Δουλίχιο) είναι η μόνη που είναι στραμμένη προς τη δύση (προς Ζόφον) ενώ όλες οι άλλες έχουν ανατολικό μέτωπο.

Εξ' αυτού προκύπτει ότι η Ιθάκη είναι κυρίως κτισμένη στις δυτικές υπώρειες του Νήριτου, οπότε δεν θα μπορούσε να έχει ανατολικό μέτωπο στραμμένο δηλαδή στον ορεινό όγκο αλλά υποχρεωτικά μέτωπο προς τη θάλασσα, δηλαδή δυτικά.

Έτσι, η Ιθάκη θα πρέπει κυρίως να τοποθετηθεί στον ευρύτερο χώρο του Δήμου Ελειού – Πρόννων που καλύπτει την Νοτιοδυτική Κεφαλονιά και βρίσκεται όχι μακριά από τη θάλασσα (ραψωδία -β-260). Εξ' άλλου στο χώρο αυτό έχουν βρεθεί και τα σημαντικότερα μνημεία Μυκηναϊκού πολιτισμού. Τα πλέον γνωστά στην βορειοδυτική Ελλάδα που αποδεικνύουν την ύπαρξη ενός ισχυρού Μυκηναϊκού κέντρου.

Στα ευρήματα αυτά περιλαμβάνονται όλα εκείνα που χαρακτηρίζουν την ύστερη Μυκηναϊκή εποχή όπως είναι οι βασιλικοί θολωτοί τάφοι (Τζανάτα, Μαζαρακάτα) οι σφραγιδόλιθοι, τα Ανάκτορα και οι οικισμοί, κ.τ.λ.

* Θεωρούμε ότι δεν είναι τυχαία η επισήμανση στη ραψωδία –ν– στίχος 96 ότι το λιμάνι του Φόρκυος δηλαδή η σημερινή Σάμη, ανήκει στο Δήμο Ιθάκης, έστω και αν αυτό βρισκόταν σε κάποια απόσταση από την κυρίως Ιθάκη.

Σημαντικό ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα Τζανάτα όπου το 1995 ανασκάφηκε βασιλικός θολωτός τάφος (δρ. Κολώνας) και το 2011 οικισμός με Ανακτορικό σύμπλεγμα (δρ. Βασιλάκης). Θεωρούμε ότι τα Τζανάτα ήταν η είσοδος/πύλη της καθ' αυτού Ιθάκης. Είναι το σημείο που ο δρόμος από το μικρότερο λιμάνι του Ρείθρου (Πόρος) συναντά το μεγαλύτερο δρόμο ερχόμενο από το μεγαλύτερο λιμάνι της Ιθάκης (επίγειο της Ιθάκης).

Στα Λατινικά αυτή η συνάντηση λεγόταν Janus που σημαίνει έναρξη, αρχή, είσοδος, πράγμα που θα εντόπισαν οι Ρωμαίοι και οι Λατίνοι και θα ονόμασαν Janus το σημείο που αργότερα θα εξελληνίστηκε με προσθήκη της ντόπιας κατάληξης σε Τζανάτα.

Ο Οδυσσέας επέμενε να παρουσιάζει την πατρίδα του ως Ευδείλον, δηλαδή φωτεινή με όμορφα δειλινά. Μια άλλη απόδειξη ότι η ομηρική Ιθάκη βρισκόταν κυρίως στους δυτικούς πρόποδες του Νήριτου (Αίνος) απολαμβάνοντας τον ήλιο τα δειλινά να βυθίζεται στο πέλαγος.

Ωστόσο, στην επικράτεια της Ιθάκης θα πρέπει να συμπεριλαμβάνονταν όλα τα πεδινά μέρη των σημερινών περιοχών Σάμης και Ελειού – Πρόννων.

Είναι μάλλον προφανές ότι η καθ' αυτού Ιθάκη (Οικισμοί, μνημεία, κτλ) βρισκόταν κυρίως στα νοτιοδυτικά μέρη της Κεφαλονιάς που είναι και τα πλέον εύφορα.

Το λιμάνι του Ρείθρου (και όμως σημαντικό)

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι το λιμάνι του Ρείθρου είναι ο σημερινός Πόρος και δεν υπάρχει επίσης αμφιβολία ότι βρισκόταν πολύ πιο κοντά στο κέντρο της Ιθάκης. Ωστόσο, είχε δύο μειονεκτήματα. Το πρώτο ότι δεν ήταν τόσο καλά προφυλαγμένο και με υποδομές, όπως το λιμάνι της Ιθάκης (σημερινή Σάμη) και το δεύτερο, για να βρεθεί κάποιος στην είσοδο της καθαυτού Ιθάκης (Τζανάτα) θα έπρεπε να διαβεί το φαράγγι που βρίσκεται δυτικά του λιμανιού και το οποίο για πολλούς μήνες του χρόνου θα ήταν αδιάβατο και γενικά δύσβατο.

Το λιμάνι παίρνει το όνομα του από το ποτάμι που με κατεύθυνση από δυτικά προς τα ανατολικά και αφού έχει διασχίσει το φαράγγι, χύνεται στη θάλασσα. Το σημερινό όνομα του χειμάρρου είναι Βόχυνας (όπως και άλλοι προτείνουν: αυτός που χύνεται με βοή) και η ροή του έδωσε το ομηρικό όνομα δεδομένου ότι ρείθρον (Ρέεθρον) σημαίνει ακριβώς ροή ποταμού.

Το Ρείθρον είναι μια άλλη απόδειξη για την χωροθέτηση της ομηρικής Ιθάκης, αφού αποτελεί ένα εναλλακτικό λιμάνι για την Ιθάκη, πέραν δηλαδή εκείνου που ήταν γνωστό στους ομηρικούς χρόνους σαν λιμάνι της Ιθάκης, δηλαδή η σημερινή Σάμη.

Όπως και με την περίπτωση του Νήριτου, δεν υπάρχει στον ευρύτερο νησιωτικό χώρο λιμάνι που να δέχεται την απορροή του χειμάρρου και η μοναδικότητα αυτή μας δίνει τα δυνατά της ταυτοποίησης του ομηρικού Ρείθρου με το σημερινό Πόρο, έχοντας βέβαια λάβει υπ' όψιν και όσα έχουμε προείπει ειδικά για το όρος Νήριτο.

Είναι πολύ σημαντικό να αναφέρουμε το περιστατικό που περιγράφεται στην α ραψωδία, στίχοι α185 και μετά, όπου η Αθηνά εμφανίζεται στον Τηλέμαχο παίρνοντας τη μορφή του Μέντη ηγεμόνα των Ταφίων και φίλου του Οδυσσέα που έρχεται να εμψυχώσει τον Τηλέμαχο λέγοντας του ότι ο πατέρας του βρίσκεται εν ζωή.

Υπαινίσσεται μάλιστα ο Μέντης, ότι προσάραξε το πλοίο του στο απόμερο λιμάνι του Ρείθρου εννοώντας ότι δεν θα ήθελε να γίνει αντιληπτός από τους Μνηστήρες. Είναι φανερό ότι αν αποβιβαζόταν στο λιμάνι της Ιθάκης (Σάμη) θα γινόταν αμέσως αντιληπτός από το σύστημα πληροφοριοδότησης των Μνηστήρων και η επαφή τους θα ήταν πλέον δύσκολη.

Αυτά επιβεβαιώνουν και το δευτερεύοντα ρόλο του λιμανιού του Ρείθρου που ωστόσο δεν θα πρέπει να υποτιμήσουμε, αφού σαν ιστορική εξέλιξη έδειξε ότι είχε πολλές δυνατότητες, για να φτάσει στην ακμή των ιστορικών και νεότερων χρόνων.

Σάμη (πρόκειται για Νησί)

Σε όλες τις αναφορές της Οδύσσειας, πουθενά δε υπάρχει μνεία για Σάμη ως λιμάνι, όπως για παράδειγμα στο λιμάνι του Ρείθρου (Πόρος).

Αντίθετα, γίνεται σαφής αναφορά για το νησί Σάμη που ανήκει στο ίδιο νησιωτικό σύμπλεγμα με την Ιθάκη, τη Ζάκυνθο και το Δουλίχιο.

Εύκολα λοιπόν συμπεραίνουμε ότι η Σάμη δεν μπορεί να είναι η σημερινή πόλη.

Ο Στράβων, όπως ήδη αναφέραμε, αποδίδει τη λέξη Σάμος/Σάμη στην έννοια της απόκρημνης παραλίας. Τέτοια, δεν υπάρχει είναι αλήθεια στη σημερινή Σάμη.

Ο Εύμαιος, ο Χειροβοσκός του Οδυσσέα, αναφέρει επίσης για το γάμο της Κτιμένης, αδελφής του Οδυσσέα που «παντρεύτηκε στη Σάμη» (ραψωδία -ο- στίχοι 365-369)

Έχουμε δηλαδή ένα νησί, τη Σάμη με απόκρημνες παραλίες που βρίσκεται απέναντι από την Ιθάκη, ή καλύτερα από το λιμάνι της Ιθάκης, ή το λιμάνι του Φόρκυνα*.

Καταλήγουμε λοιπόν, ότι τα χαρακτηριστικά της Σάμης (νησί που βρίσκεται πέρα με απότομες παραλίες) οδηγούν πολύ πιθανόν η Ομηρική Σάμη να είναι η σημερινή Ιθάκη.

* Το λιμάνι του Φόρκυκος φαίνεται να είναι η σημερινή Σάμη και για τα Ομηρικά δεδομένα το λιμάνι της Ιθάκης. Τα αναφερόμενα στη ραψωδία -ν- στίχοι 96 και μετά, με την περιγραφή του λιμανιού αλλά και του σπηλαίου των Νυμφών, ταιριάζουν με το λιμάνι και το σπήλαιο της Μελισσάνης όπως λέγεται σήμερα.

Αστερίς (Νησί ή Χερσόνησος)

Απελπισμένοι οι μνηστήρες όταν πληροφορούνται ότι ο Τηλέμαχος βρίσκεται στη Πύλο αναζητώντας πληροφορίες για τη τύχη του πατέρα του, αποφασίζουν να στήσουν καρτέρι, θαλάσσιο καρτέρι, όταν θα γυρίζει στο λιμάνι της Ιθάκης (Σάμη) από όπου έφυγε, για να τον εξοντώσουν. Τότε βρέθηκε λέει, μια νησίδα ονόματι Αστερίς στο στενό που σχηματίζεται μεταξύ Σάμης και Ιθάκης και έστησαν ενέδρα. Μάταια όμως, γιατί ο Τηλέμαχος το περίμενε (ειδοποιήθηκε από την Αθηνά, σύμφωνα με το μύθο) και αποβιβάστηκε σε άλλο σημείο της Ιθάκης.

Ωστόσο, έμεινε το ερώτημα που βρίσκεται αυτή η νησίδα Αστερίς αφού τέτοιο νησάκι δεν υπάρχει στη περιοχή.

Αν όμως κάποιος δει προσεκτικά το χάρτη διαπιστώνει ότι στην είσοδο του λιμανιού της Ιθάκης (σημερινή Σάμη) δεσπόζει η χερσόνησος με το όνομα Διχάλια που ελέγχει την είσοδο στο λιμάνι της Ιθάκης (σημερινή Σάμη) αλλά και στο λιμάνι της Σάμου (σημερινή Αντίσαμος).

Το κύριο μέρος, δηλαδή η αιχμή της χερσονήσου, έχει δύο λιμάνια αμφίπλευρα τοποθετημένα. Η συνολική θέση της μικρής αυτής χερσονήσου είναι σημαντική, αφού καθοδηγεί (σαν αστέρι του νυχτερινού ουρανού) τον ναυτικό για την είσοδο του στα παρακείμενα λιμάνια.

Μια επίσης καλύτερη επισκόπηση ενός ηλεκτρονικού χάρτη δορυφορικής λήψης δίνει την εντύπωση ότι αυτό που είπαμε αιχμή της χερσονήσου, φαίνεται σαν να έχει συνενωθεί με την κυρίως ακτή. Στο σημείο δε της ένωσης σχεδόν διακρίνεται η ύπαρξη παλιού πορθμού.

Με λίγα λόγια, πιστεύουμε ότι η νησίδα Αστερίς βρισκόταν στο σημείο αυτό και ένας πορθμός ένωνε τη Σάμο (σημερινή Αντίσαμος) με την Ιθάκη (σημερινή Σάμος) και χώριζε την ίδια την Αστερίδα από τη ξηρά. Έτσι, ο στίχος 671 της δ' ραψωδίας «έν πορθμῶ Ἰθάκης τε Σάμοιό τε παιπαλοέσσης» εννοεί αυτόν τον πορθμό και όχι το στενό, που ούτως ή άλλως δεν είναι πορθμός, μεταξύ σημερινής Ιθάκης και Κεφαλονιάς.

Επίσης, όπως ήδη εξηγήσαμε λέγοντας Ιθάκη εννοεί ο ποιητής το λιμάνι της Ιθάκης δηλαδή τη σημερινή Σάμη και λέγοντας Σάμος εννοεί την σημερινή Αντίσαμο. Το ίδιο ισχύει και για τους στίχους 845 και μετά, της ίδιας ραψωδίας, όπου περιγράφεται ο πορθμός, η Αστερίς και που έχουν ως εξής:

*ἔστι δὲ τις νῆσος μέσση ἀλι πετρήεσσα,
μεσσηγῦς Ἰθάκης τε Σάμοιό τε παιπαλοέσσης,
Ἀστερίς, οὐ μεγάλη· λιμένες δ' ἔνι ναύλοχοι αὐτῇ
ἀμφίδυμοι· τῇ τόν γε μένον λοχόωντες Ἀχαιοί.*

Η νησίδα που περιγράφουμε έχει όλα αυτά τα χαρακτηριστικά των στίχων της Οδύσσειας. Δηλαδή βρίσκεται μεταξύ Ιθάκης και της Σάμου της απόκρημνης*, έχει δύο ἀμφίδυμα λιμάνια και είναι όπως φαίνεται και στους χάρτες Πετρήεσσα.

*Το παιπαλόεσα αποδίδεται σαν απόκρημνος, όπως ήδη έχουμε αναφέρει. Σε αυτό συνηγορεί και ο Στράβων. Η σημερινή Σάμη δεν είναι απόκρημνη. Ωστόσο, η Σάμος, η σημερινή Αντίσαμος δηλαδή, πέρα από την γνωστή πετρώδη παραλία της, είναι οπωσδήποτε απόκρημνη.

Σάμος (μια ευρύτερη περιοχή)

Επανερχόμενοι στο θέμα της Σάμου, θυμίζουμε ότι μεταξύ Ιθάκης και Σάμου (ραψωδία -δ- 61) υπήρχε πορθμός που χώριζε την ακτή από τη νησίδα Αστερίδα όπως υποθέσαμε. Αν λοιπόν η Ιθάκη δηλαδή το λιμάνι της Ιθάκης επικοινωνούσε με ένα πορθμό με τη Σάμο, τότε η Σάμος δεν είναι παρά η σημερινή Αντίσαμος, που θα αποτελούσε και ιδιαίτερο λιμάνι για τους Σαμαίους.

Αλλά Σάμος, πρέπει να ονομαζόταν και η ευρύτερη προς τα βόρεια περιοχή δηλαδή η σημερινή Πύλαρος και Έρισσος.

Χαρακτηριστική είναι η διατύπωση της ραψωδίας Β της Ιλιάδας στίχος 632 και μετά. Εδώ παρουσιάζονται οι Κεφαλλονίτες στους οποίους ηγούνταν ο Οδυσσεύς σε τέσσερις ενότητες:

α) Ιθάκη, Νήριτο, Κροκύλεια, Αιγίλιπα (όλα στο κορμό της Κεφαλληνίας)

β) Ζάκυνθος

γ) Σάμος

δ) στεριά και αντίπερα*

Στη Σάμο όμως «αμφενέμοντο», είχαν δηλαδή διπλή, αμφίπλευρη νομή στην στεριά και στην αντίπερα ακτή. Η υπό δ ενότητα φαίνεται λοιπόν ότι δεν πρόκειται για αυτοτελή τέταρτη ενότητα, αλλά ότι συνδέεται με τη Σάμο. Δηλαδή η Σάμος και οι Σαμαίοι ενέμοντο την στεριά (Πύλαρος, Έρισσος) αλλά και την αντίπερα ακτή (Σάμη, δηλαδή τη σημερινή Ιθάκη) με λιμάνι εξόρμησης αυτό της σημερινής Αντίσαμου. Και μόνο το γεγονός ότι ο όμορφος κόλπος ονομάζεται σήμερα Αντίσαμος και όχι Αντίσαμη, δηλώνει ότι είναι αντί της Ομηρικής Σάμου, δηλαδή η Αντίσαμος.

Ακόμη πιο πολλά όμως δηλώνει ο μύθος με τον οποίο (ήδη τον αναφέραμε) ο Αγκαίος, ο πιο σπουδαίος κάτοικος της Σάμης με εντολή του Δία θα μετοικίσει στο σημερινό νησί της Σάμου που λεγόταν Μελάμφυλλος και θα το μετονομάσει σε Σάμο όχι Σάμη, παρόλο που υποτίθεται ότι προερχόταν από τη Σάμη. Μήπως τελικά προερχόταν από τη Σάμο; Την ιδιαίτερη περιοχή των Ομηρικών χρόνων της Κεφαλληνίας;

*Η υπόθεση ότι το «αντίπερα» ταυτίζεται με το Νήρικον, το κάστρο που είχε καταλάβει στα νιάτα του ο Λαέρτης (Ραψωδία -ω- στίχος 377) προφανώς για να εξασφαλίσει απρόσκοπτη επικοινωνία με την ηπειρωτική ακτή, δεν πρέπει να ευσταθεί αφού στους στίχους αυτούς γίνεται λόγος για «άκτην ήπειροιο» (ηπειρωτική ακτή) και όχι απλώς «αντιπέραια», που σημαίνει μόνο απέναντι παραλία.

Δουλίχιον (έχει δουλειά)

Το Δουλίχι είναι και αυτό σύμφωνα με την Οδύσσεια, νησί που ανήκει στο σύμπλεγμα της Ομηρικής Κεφαλληνίας. (Σάμη, Ζάκυνθος, Ιθάκη, Δουλίχι)

Τα νησιά αυτά ως σύμπλεγμα βρίσκονται πολύ κοντά (Ραψωδία -ι- στίχος 23) πάντα σύμφωνα με την Οδύσσεια. Ηγεμόνας του Δουλιχίου είναι ο Μέγης, γιός του Φυλέα βασιλιά των Επειών. Ο Φυλέας έφυγε από την Βόρεια Ήλιδα για τις Εχινάδες όταν συγκρούστηκε με τον πατέρα του Αυγεία γιατί πήρε το μέρος του Ηρακλή στη διαμάχη που είχαν οι δυο τους.

Ο Μέγης τώρα, γνωστός από τις Ομηρικές μάχες της Ιλιάδας (ήταν στο Δούρειο Ίππο), παντρεύτηκε την Κτιμένη μικρότερη αδερφή του Οδυσσέα. Ο γάμος σύμφωνα με τον χοιροβοσκό της Οδύσσειας (ραψωδία -ο- στίχος 367), έγινε «στη Σάμη». Έτσι, έγινε γαμπρός και σύμμαχος του Οδυσσέα.

Στη Τρωική εκστρατεία πήρε μέρος με σαράντα πλοία έναντι μόνο δώδεκα του Οδυσσέα!

Αυτό και μόνο δείχνει ότι το Δουλίχι ήταν πλούσιο μέρος. Όμως ακόμα πιο ισχυρές είναι οι αποδείξεις των Ομηρικών στίχων που αποκαλούν το Δουλίχι «πολύπυρον και ποιήεν» (Ραψωδία - τ- στίχος 293 και Ραψωδία -π- στίχος 396), δηλαδή με πολλά στάρια και κατάφυτο.

Έχοντας στα προηγούμενα ταυτοποιήσει τα νησιά του συμπλέγματος Σάμη, Ζάκυνθο, Ιθάκη, το Δουλίχι μοιάζει να στέκει μετέωρο. Τόσο κοντά μιλώντας για σύμπλεγμα και τόσο μακριά σαν εντοπισμός.

Πριν περίπου δέκα χρόνια ένας επιστήμονας από το πανεπιστήμιο του Εδιμβούργου διατύπωσε τη θεωρία ότι η χερσόνησος της Παλικής αποτελούσε στο παρελθόν ξεχωριστό νησί. Ένας πορθμός τη χώριζε από την υπόλοιπη Κεφαλονιά. Ισχυροί σεισμοί που προκάλεσαν κατολισθήσεις αλλά και τέφρα από ισχυρές εκρήξεις της Αίτνας, έθαψαν τον πορθμό μετατρέποντας τον σε ισθμό.

Όμως δεν ήταν μόνο ο ξένος επιστήμονας αλλά και ο Στράβων όπου πολλούς αιώνες πριν αναφέρει στο δέκατο βιβλίο του για ένα τέτοιο πέρασμα που έμεινε γνωστό σαν «διάυλος του Στράβωνος»

Λέει συγκεκριμένα ο Στράβων: «καθ' ὃ δὲ στενωτάτη ἐστὶν ἡ νῆσος, ταπεινὸν ἰσθμὸν ποιεῖ ὥσθ' ὑπερκλύζεσθαι πολλακίς ἐκ θαλάττης εἰς θάλατταν». (βιβλίο δέκατο, παρ.15)

Έτσι μόνο μπορεί να εξηγηθεί η ύπαρξη του τέταρτου νησιού του συμπλέγματος της Οδύσσειας. Άλλωστε, η περιγραφή σαν πολυσίταρο και πολύφυτο, ταιριάζουν με την ιστορική αλλά και σημερινή πραγματικότητα της χερσονήσου της Παλικής.

Το Δουλίχι είχε ακόμα και στρατηγική σημασία για την Ιθάκη γιατί αφενός προφύλαγε τα νώτα της από εχθρικές προσβολές περιφρουρώντας την είσοδο του κόλπου και αφετέρου εφοδίαζε τον πληθυσμό της Ιθάκης με σιτάρι.

Παράλληλα, ένα γεωλογικό φαινόμενο βρισκόταν σε εξέλιξη όπου ο Πορθμός που χώριζε τη χερσόνησο από την υπόλοιπη Κεφαλονιά εξαφανιζόταν με την ανάδυση ενός Ισθμού. Σεισμοί, και κατολισθήσεις καθώς και ηφαιστειακή τέφρα όπως φαίνεται, δούλευαν ασταμάτητα στη διάρκεια των αιώνων.

Είχε δηλαδή δουλειές να κάνει!

Κροκύλεια & Τραχεία Αιγίλιπα (λέγε με Λειβαθώ και Κράνη)

Η αναφορά στην Ιλιάδα (ραψωδία Β 630) και μετά, για την Αιγίλιπα (από το αίγα & λίπος = τα καλοθρεμμένα γιδοπρόβατα) και μάλιστα την τραχεία, προκαλεί απορία για το ποια μπορεί να είναι αυτή η περιοχή.

Αυτό που συνάγουμε από τους παραπάνω στίχους της Ιλιάδας, είναι ότι η Αιγίλιπα μαζί με την Ιθάκη, τα Κροκύλεια, τη Σάμο και τη Ζάκυνθο ανήκουν στο σώμα των Κεφαλλήνων που οδηγεί στη Τρωική εκστρατεία ο Οδυσσέας. Στα προηγούμενα είδαμε ότι η Σάμη και η Ζάκυνθος φυσικά, είναι ιδιαίτερα νησιά. Ιδιαίτερο νησί επίσης φέρεται σε προηγούμενους στίχους να είναι και το Δουλίχιο που ήδη αναλύσαμε.

Αν λοιπόν, από το όλο νησί της Κεφαλονιάς αφαιρέσουμε την περιοχή της Σάμης και την περιοχή Ελειού – Πρόννων = Ιθάκη, καθώς και την Παλική = Δουλίχιο, μένει η περιοχή της Κράνης. Κράνη, όπως ήδη έχουμε αναφέρει σημαίνει τραχεία, δυνατή, και με σημερινούς όρους καλύπτει την ευρύτερη περιοχή πέραν του Αργοστολίου δηλαδή το κορμό του νησιού. Η περιοχή όντως έχει τραχεία γεωγραφική διαμόρφωση αλλά και πεδινές εκτάσεις με άφθονη βοσκή που δικαιολογούν τόσο το τραχύ στοιχείο όσο και τα καλοθρεμμένα γιδοπρόβατα.

Το γεγονός μάλιστα ότι, εν άλλους λόγους, διατηρήθηκε το επίθετο τραχύς δεν μας αφήνει αμφιβολία ότι Τραχεία Αιγίλιπα και Κράνη (Κραναή) ταυτίζονται.

Όσο για το Κροκύλεια, κατά την άποψη μας είναι η περιοχή μεταξύ της Αιγίλιπας και της Ιθάκης, δηλαδή η σημερινή Λειβαθός. Και δεν πρέπει να είναι άσχετη όπως πολλοί έχουν ήδη υποστηρίξει στο παρελθόν, η περιοχή με το όνομα Κοκκύλια που βρίσκεται σήμερα μέσα στα όρια της Λειβαθούς.

Σε όλα αυτά τα μέρη οι ανασκαφές έχουν φέρει στο φως πλούσια αρχαιολογικά ευρήματα της Μυκηναϊκής εποχής, με πρώτο ανασκαφέα και μελετητή τον Σπ. Μαρινάτο, σπουδαίο αρχαιολόγο, που στο κέντρο της Λειβαθούς εντοπίζει τη δεύτερη* «πόλη» με τα σπουδαία μυκηναϊκά ευρήματα σε Λακήθα, Μαζαρακάτα, κ.τ.λ.

Υποστηρίζουμε εντούτοις ότι το όνομα Λειβαθός** συνδέεται ευθέως με το όνομα Κροκύλεια, αφού το δεύτερο συνθετικό του είναι ταυτόσημο με το πρώτο συνθετικό του «Λειβαθός», σημαίνοντας οπωσδήποτε τα λειβάδια – λειμώνες – και βέβαια το Κροκύς – ύος που σημαίνει το χνούδι από τη κατεργασία του ερίου –μαλλιού που γινόταν από λινάρια και τα αργαλεία που βρίσκονται στα πεδινά.

Ειδικά για την Αιγίλιπα θα μπορούσαμε να την ταυτίσουμε με τα τείχη της αρχαίας Κράνης και άλλων τοποθεσιών όπως τα Ραζάτα, κ.τ.λ.. Πάντως η Αιγίλιπα διατηρεί τον τραχύ της χαρακτήρα και είναι αναμενόμενο να μην παρουσιάζει ιδιαίτερα ευρήματα. Σε αυτά τα ευρήματα πρέπει ίσως να προσθέσουμε και αυτά που βρέθηκαν στις παρυφές του Αίνου (Νίρητον) όπως αυτά στο Πυργί.

*Η πρώτη «πόλη» σύμφωνα πάντα με τον αρχαιολόγο, βρίσκεται στους Πρόννους όπως ήδη αναφέραμε.

** Το Λειβαθώς πιθανόν είναι σύνθεση του ουσιαστικού λειμών – λειβάδι και του ρήματος θέω = τρέχω. Δηλαδή περιτρέχω στα λειβάδια και συνοπτικά Λειβαθώς, όπου συναντάμε και τις κροκύες (χνούδια) από την κατεργασία του μαλλιού και σε μια άλλη παλιότερη έκδοση Κροκύλεια, με πρώτο συνθετικό τις κροκύες και δεύτερο τους λειμώνες.

Η μεγάλη παραπλάνηση (παλιά μου τέχνη...)

Η επιστροφή του Οδυσσέα συμπίπτει σχεδόν με την έναρξη της παρακμής του Μυκηναϊκού πολιτισμού, του πολιτισμού δηλαδή που είχε αναδείξει την Ιθάκη στα πέρατα του ελληνικού κόσμου.

Η κάθοδος των Δωριέων το 1100 π.Χ. θα δημιουργήσει νέα δεδομένα με την υποχώρηση των φωτεινών στοιχείων του πολιτισμού και την επικράτηση των σκοτεινών χρωμάτων και των γεωμετρικών σχημάτων.

Οι πληθυσμιακές ανακατατάξεις θα πάρουν μορφές ντόμινο και όπως συνήθως, προπομποί των μεταναστευτικών ροών είναι αδίστακτοι ληστές και τυμβωρύχοι. Πώς να σωθεί ο Μυκηναϊκός κόσμος από αυτή τη πλημμυρίδα;

Αλήθεια, δεν υπάρχει τρόπος να αντισταθεί κανείς στη φορά της Ιστορίας. Τουλάχιστον αν μπορούσαν να σώσουν τους ιερούς τάφους των προγόνων τους, θα είχαν σώσει ένα μέρος του πολιτισμού τους.

Σκέφτηκαν λοιπόν, ως καλοί μαθητές του πολυμήχανου Οδυσσέα, να αλλάξουν τα τοπωνύμια, έτσι που οι πλιατσικολόγοι να μην εύρισκαν τα ίχνη τους και άνοιγαν τους τάφους τους, διατάρασσαν τον ύπνο των νεκρών πατέρων και μητέρων τους και έκλεβαν τα πλούσια κτερίσματα, γνήσια δείγματα του πολιτισμού τους.

Είπαν λοιπόν αντί Σάμη, Ιθάκη. Αντί λιμάνι της Ιθάκης, Σάμη. Αντί Ιθάκη, Πρόννοι. Αντί Ρείθρο, Βόχυνας και Πόρος. Αντί Νήριτο, Αίνος. Αντί Τραχεία Αιγίλιπα, Κράνη. Αντί Κροκύλεια, Λειβαθώς. Αντί Δουλίχιο, Πάλη. Και τέλος, αντί Σάμος... Αντίσαμος. Το τελευταίο δηλαδή, φαίνεται να έμεινε μετέωρο στις μετονομασίες!

Οι ομοιότητες μεταξύ των ονομάτων είναι σε πολλές περιπτώσεις έντονες. Πρόννοι και Ιθάκη έχουν το ίδιο νόημα. Σημαίνουν δηλαδή και οι δύο λέξεις την απευθείας επαφή με τον κόσμο της απέναντι ακτής. Όπως έχουμε ήδη αναφέρει Πρόννοι είναι αυτοί που γνωρίζουν πρώτοι που προ-εννοούν ενώ Ιθάκη σημαίνει την απευθείας σχέση και επαφή. Νοήματα συναφή.

Νήριτο σημαίνει το αναρίθμητο άρα μυθικό. Αίνος σημαίνει μύθος. Ρείθρο σημαίνει ροή ποταμού και Βόχυνας σημαίνει ακριβώς τη ροή του ποταμού που χύνεται με βοή στην θάλασσα. Κράνη και Τραχεία έχουν το ίδιο νόημα.

Έτσι, η Τραχεία Αιγίλιπα είναι Κρανάη και με άλλα λόγια Κράνη. Πάλη είναι αυτή που πάλλεται, βρίσκεται σε κίνηση, και Δουλίχιο είναι αυτό που έχει δουλειά, κινείται, εξελίσσεται. Κροκύλεια είναι σαν λέξη μια σύνθεση από το χνούδι (Κροκός) των επεξεργαζόμενων Ερίων και των λειμώνων (Κροκός + λειμών) δείχνοντας τη πεδινή της θέση και συνεπώς τα λειβάδια από το οποίο προέρχεται η λέξη Λειβαθώς.

Με λίγα λόγια, κάποιος που θα αναζητούσε την Ιθάκη θα βρισκόταν στο νησί της Σάμης να ψάχνει για θολωτούς τάφους με χρυσά κτερίσματα. Για να μη βρει τίποτα τέτοιο.

Απόδωσε αυτός ο ελιγμός των τελευταίων Κεφαλλήνων Μυκηναίων;

Βέβαια, αφού έμειναν τάφοι ασύλητοι για περισσότερα από 3.000 χρόνια, όπως εκείνοι στα Μαζαρακάτα που ανασκάφηκαν πρώτη φορά το 1918 (Καββαδίας) και το 1952 (Μαρινάτος)!

Το ίδιο και άλλα αξιόλογα μνημεία που παρέμειναν άθικτα (Τζανάτα, Μαυράτα, κ.τ.λ.) για τρεις χιλιετίες. Πρόκειται δηλαδή για μια από τις μεγαλύτερες παραπλανήσεις της ιστορίας.

Βεβαίως και άλλοι πολιτισμοί είχαν ακολουθήσει τέτοιες τακτικές όπως για παράδειγμα ο Αιγυπτιακός στις πυραμίδες ή οι Ίνκας σε μνημεία τους στα τροπικά δάση. Όμως, η περίπτωση μας είναι ιδιαίτερη, αφού συμβαίνει επί Ευρωπαϊκού εδάφους και από έναν εκπρόσωπο του πρώτου Ευρωπαϊκού πολιτισμού.

Τελικά που βρίσκεται σήμερα η Ομηρική Ιθάκη;

Εκεί που θέλησαν να την τοποθετήσουν οι τελευταίοι Μυκηναίοι, δηλαδή στο σημερινό νησί της Ιθάκης.

Άλλωστε και το νησί της Σάμης (σημερινή Ιθάκη) ήταν αναπόσπαστο μέρος της Ομηρικής Ιθάκης.

Αυτή λοιπόν την τελευταία βούληση των Μυκηναίων, πρέπει να σεβαστούμε και η σημερινή Ιθάκη να συμβολίζει πάντα τον ευγενικό αγώνα των ανθρώπων για την επιστροφή στις ρίζες τους (νόστιμον ήμαρ).

Ελπίζουμε το αναβαθμισμένο Ιόνιο πανεπιστήμιο να ιδρύσει τμήμα Ομηρικών σπουδών στο νησί και να βρει τη παγκόσμια αναγνώριση που οπωσδήποτε θα αξίζει.

πάξω, re ἢ in re (π. aliēni) ἐπὶ τινὶ·
στ) jacto me ἢ jactor me ἢ in re, κυ-
λινοῦμαι ἐν τι, συντόνως σπουδάζω
περὶ τι, σφόδρα ἐπιμελοῦμαι τινος· ζ)
κουχόμενος μνημονεύω τι, καυχῶμαι
ἐπὶ τινὶ· -nomen, gratiam.

jactūra, ae, θ. (jacio)· 1) ῥίψις, μάλ.
ἢ (ἐκ τοῦ πλοίου) εἰς τὴν θάλασσαν ῥί-
ψις (χύσις)· 2) ἀποβολή, α) ἐπὶ χρημ. =
δαπάνη, ἀνάλωμα· β) ἀπώλεια, ζημία,
βλάβη (πρόβλ. damnum, detrinentum):
-am facio ἢ accipio, ἀπώλειαν, ζη-
μίαν πάσχω· -am assero, ζημίαν παρ-
έχω· -rei familiaris, ἡ τῆς οὐσίας
ἀπόλις α.

jactus, us, ἄ. (jacio), βολή, fulmi-
num τῶν κεραυνῶν, κεραυνοβολία· -teli
τόξευμα· ἐντ. jactu se dare in mare,
ρίπτειν ἑαυτὸν εἰς τὴν θάλασσαν.

jaculābilis, e (jaculor), (π.), βλη-
τός, βαλλόμενος, ἀκοντιζόμενος.

jaculātor, ōris, ἄ. στρατ. τεχν.
δρ., ἀκοντιστής (εἶδος φιλιῶν στρατ.).

jaculātrix Icīs, θ. (π.) ἀκοντοβό-
λος (περὶ Ἀρτέμιδος).

jacūlor, ἀποθ. α'· 1) μεταβ. (π.
καὶ ρ.), α) ἀκοντίζω, βάλλω, πλήττω
τινά ἢ τι· ἐντ. (π.) μετφ. = ἀφίεμαι,
ἐπιθυμῶ τινος, multa· 2) ἀμετ. ἀκόν-
τιον βάλλω, ἀκοντίζω· ἐντ. μετφ. - in
aliquem probris, ὀνειδίζω τινά.

jacūlus, a, um (jacio), βλητός,
βαλλόμενος, ἀκοντιζόμενος· -um rete,
τὸ βαλλόμενον δίκτυον· οὐσ. **jacū-
lum, i, οὐ.** (ὄπον. telum), τὸ ἀκόν-
τιον.

jam, ἐπίρ. 1) ἤδη, νῦν· -scio, ἤδη
ἐπίσταμαι· -a prima adolescentia,
ἤδη εὐθὺς ἐκ παιδῶν· 2) ἴδη, μετ'
ὀλίγου, μετ' οὐ πολὺ, μετ' οὐ πολὺν
χρόνον· -adest· -intelliges· Ἐντ.
α) (π. καὶ μ.) jam - jam νῦν μὲν - νῦν
δέ, ποτὲ μὲν - ποτὲ δέ· β) ἐπὶ προτρο-
πῆς· ἤδη, νῦν· -desine· 3) μετ' ἀρ-
νήσεως· non -, οὐκέτι· -nemo, οὐδεὶς
ἔτι, οὐδεὶς τοῦ λοιποῦ· 4) = ἔτι, ἔτι δέ,
προσέτι.

jamdū ἢ jam diu, πολὺν ἤδη χρόνον

jamdūdum ἢ jam dudum, πολὺν
ἤδη χρόνον, ἐκ πολλοῦ ἤδη χρόνου.

jamjam ἢ jam jam, ἤδη, παραυτίκα

jam pridem ἢ jam pridem, ἐκ πολ-
λοῦ ἤδη χρόνου.

Janiculum, i, οὐ. ἢ mons Jani-

culus, τὸ Ἰανικόλον, εἰς τῶν ἐπὶ τὰ λό-
φων τῆς Ῥώμης.

Jānigēna, ae, ἄ. καὶ θ. (Janus,
gignō). (π.) = τέκνον τοῦ Ἰανοῦ.

Jānitor, ōris, ἄ. καὶ -trix, Icīs
θ. (Janua), ὁ, ἡ θυρωρός.

Jānūa, ae, θ. (συγγ. τῷ Janus) 1)
ἡ εἰσοδος οἰκίας, θύρα (οἰκίας ἰδιωτικῆς)
(πρόβλ. fores, valvae· ἐντ. α) θύρα, εἰ-
σοδος· (π.) -Ditis, αἱ πόλαι τοῦ Ἰανοῦ·
β) μετφ. εἰσοδος λόγου = εἰσαγωγή.

Jānuārius, idē Janus.

Janus, i, ἄ. (ἐκ τοῦ Z ā n = Ζεὺς, ὡς
Juppiter ἐκ τοῦ Z ε ὕς πατήρ),
1) κύρ. ὄν., ὁ Ἰανός, ὁ θεὸς πάσης
εἰσοδος καὶ ἀρχῆς, ἐντ. θεὸς τοῦ ἔτους,
τοῦ χρόνου κτλ. εἰκονίζετο δὲ διπρό-
σωπος· 2) ὄνομ. προσηγορ. = καμα-
ρωτῆ διόδος διὰ πύλης ἢ ἀπὸ δόου
εἰς ἑτέραν ὁδὸν ἄγουσα· μάλ. δὲ αἱ
πύλη (ἢ ὁμοία πύλη ἱερὰ διόδος), δι'
ἧς κατ' ἀρχαίον ἔθος ὁ στρατὸς εἰς πό-
λεμον ἐξώρμα, (ἴσως δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ
πολέμου εἰς τὴν πόλιν εἰσήλαυνε)· δι' ὃ
πολέμων μὲν ὄντων τοῖς Ῥωμαίοις ἀνε-
πέτατο, εἰρήνης δὲ γενομένης ἐκλείετο
(occludo j., j. apertus)· β) ἐν Ῥώμῃ
ἦσαν τρεῖς καμαρωταὶ δίοδοι (στοαί,
passages), ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς εἰς παρό-
δους ἄγουσαι (j. sumus, medius καὶ
imus)· 3) = Januarius, Ὀβιδ. - Ἐντ.
α) **Janālis, e** (π.) τοῦ Ἰανοῦ· β)
Januarius, i, ἄ. mensis, μὴν τοῦ
Ἰανοῦ, ὁ Ἰανουάριος.

Jecur, ōris, ἢ jecūnōris, jōcinēris,
οὐ. τὸ ἡπαρ, παρὰ δὲ ποιητ. = ἡ ἕδρα
τῶν συναισθημάτων καὶ παθῶν.

Jecuscūlum, i, οὐ (ὄποκορ. τοῦ jec-
cur) ἡπατίδιον, μικρὸν ἡπαρ.

Jējūne, ἐπίρ. (-ius), [jejunus], εὔχρ.
μόνον μετφ. = ἰσχνῶς, ξηρῶς, ψυχρῶς,
ἀσθενῶς (ἐπὶ λόγου).

Jējūniōsus, a, um (-ius), λίαν ἄ-
σιτος καὶ ἄποτος, σφόδρα πεινῶν.

Jējūnitas, ātis, θ. (jejunus)· 1)
ἀσιτία, νηστεία· 2) μετφ. α) ἰσχνότης,
ξηρότης, τὸ ἀκομφον (λόγου)· β) ἀγνοία,
bonarum artium.

Jējūnyum, ii, οὐ. νηστεία· 2) (π.)
πεινα· 3) ἰσχνότης (ζώου).

Jējūnus, a, um,· 1) νηστis, πεινῶν
(π.)=διψῶν· 2) μετφ. α) κενός, ἐνδεής τι-
νος· ἐντ. = ξένως ἢ ἀπείρως ἔχων τι-
νός, aures· β) (π.) ἀπληστος, divi-

εἰ δ' ἄρα τοῦτο δώσει τις, ἐρησόμεθα τίς ἂν εἴη ἡ Σάμη,
ὅταν οὕτω φῆι

“Δουλίχιόν τε Σάμην τ' ἠδ' ὑλήεντα Ζάκυνθον.”

15. Κεῖται δ' ἡ Κεφαλληνία κατὰ Ἀκαρνανίαν, διέχουσα τοῦ Λευκάτα περὶ πενήκοντα (οἱ δὲ τετραράκοντά φασι) σταδίου, τοῦ δὲ Χελωνάτα περὶ ἑκατὸν ὀγδοήκοντα. αὐτὴ δ' ἐστὶν ὡς τριακοσίων τὴν περίμετρον, μακρὰ δ' ἀνήκουσα πρὸς εὖρον, ὄρεινὴ· μέγιστον δ' ὄρος ἐν αὐτῇ Αἶνος, ἐν ᾧ τὸ Διὸς Αἰνησίου ἱερόν· καθ' ὃ δὲ στενωπάτη ἐστὶν ἡ νῆσος, ταπεινὸν ἰσθμὸν ποιεῖ ὥσθ' ὑπερκλύζεσθαι πολλάκις ἐκ θαλάττης εἰς θάλατταν· πλησίον δ' εἰσὶ τῶν στενῶν ἐν κόλπῳ Κράνιοί τε καὶ Παλεῖς.

16. Μεταξὺ δὲ τῆς Ἰθάκης καὶ τῆς Κεφαλληνίας ἡ Ἀστερία νησίον (Ἀστερίς δ' ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ λέγεται) ἦν ὃ μὲν Σκήψιος μὴ μένειν τοιαύτην οἶαν φησὶν ὃ ποιητής.

“λιμένες δ' ἐνὶ ναύλοχοι αὐτῇ
ἀμφίδυμοι.”

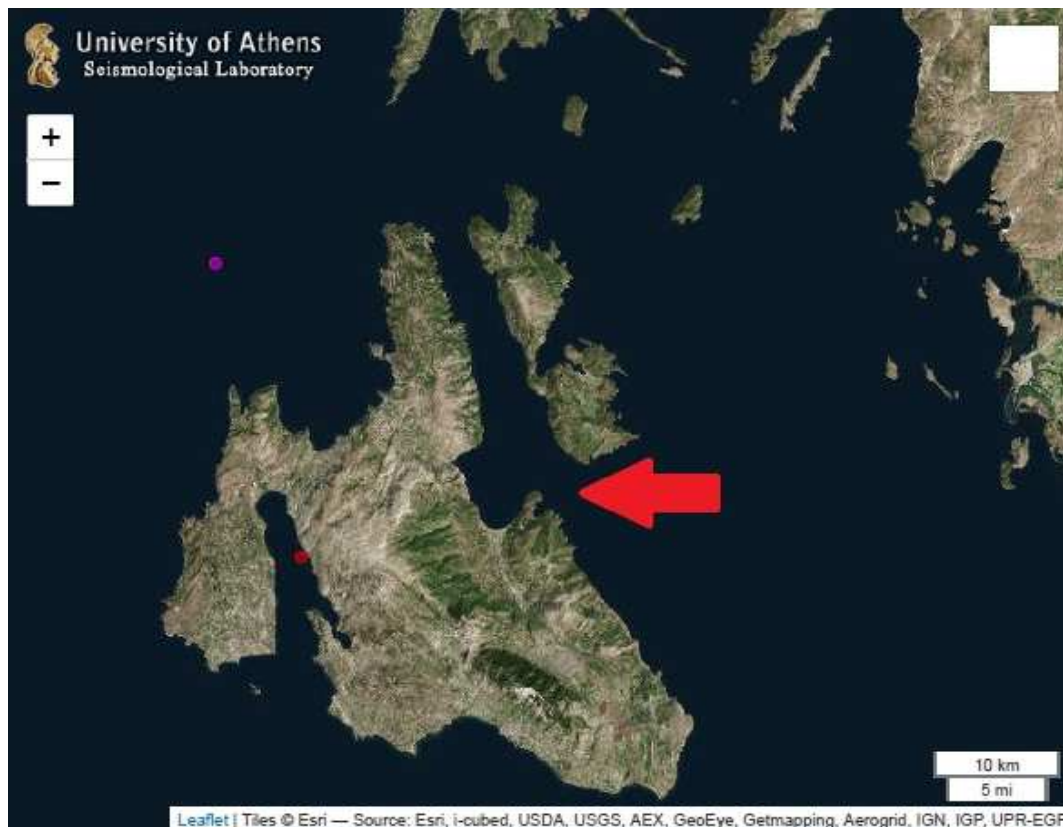
C.457 ὃ δὲ Ἀπολλόδωρος μένειν καὶ νῦν, καὶ πολίχνιον λέγει ἐν αὐτῇ Ἀλαλκομενάς τὸ ἐπ' αὐτῷ τῷ ἰσθμῷ κείμενον.

17. Καλεῖ δ' ὁ ποιητής Σάμον καὶ τὴν Θρακίαν, ἣν νῦν Σαμοθράκην καλοῦμεν. τὴν δ' Ἰωνικὴν οἶδε μὲν, ὡς εἰκόσ· καὶ γὰρ τὴν Ἰωνικὴν ἀποικίαν εἰδέναι φαίνεται· οὐκ ἂν ἀντιδιέστειλε δὲ τὴν ὁμωνυμίαν, περὶ τῆς Σαμοθράκης λέγων, τοτὲ μὲν τῷ ἐπιθέτῳ

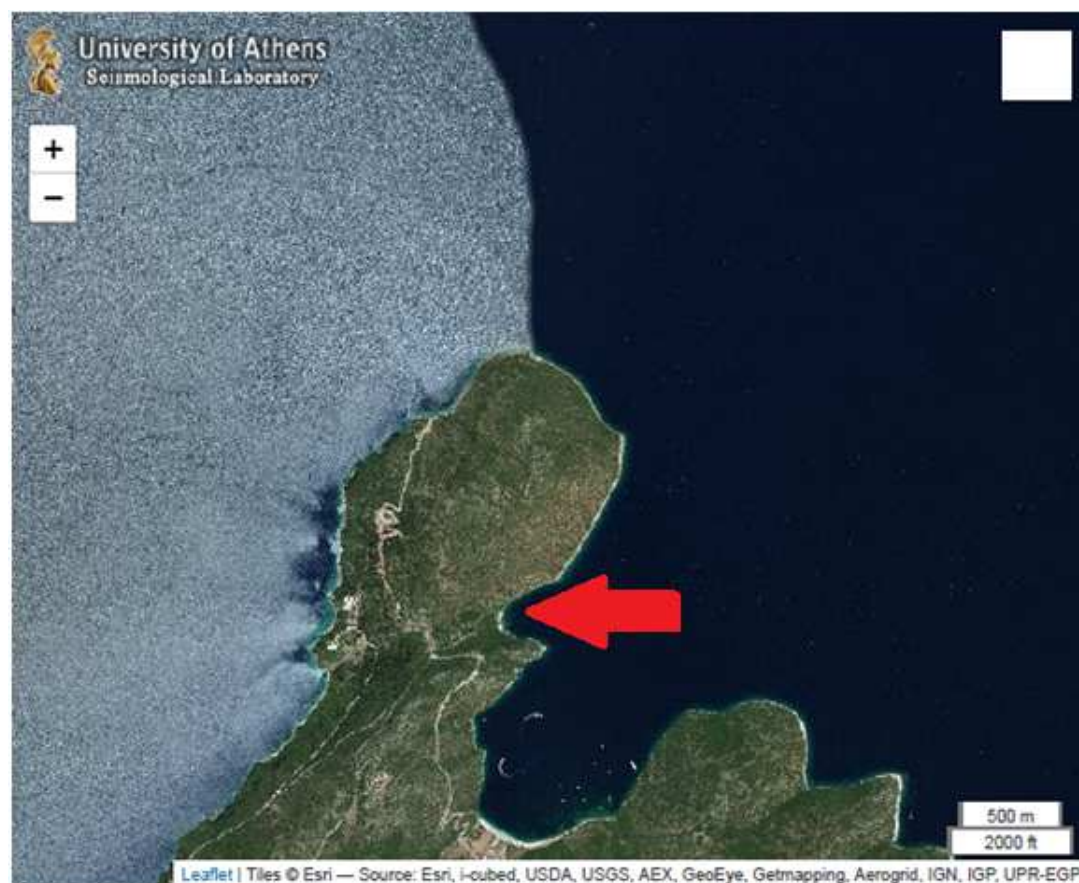
“ὑποῦ ἐπ' ἀκροτάτης κορυφῆς Σάμου ὑλήεσσης,
Θρηκίης.”

Βιβλιογραφία για τις Πόλεις της Ομηρικής Κεφαλονιάς.

- Ιάμβλιχος, Περί του Πυθαγορικού βίου, σχόλια - μετάφραση Αλ. Πέτρου, εκδόσεις Ζήτηρος.
- Όμηρος Ιλιάδα, σχόλια - μετάφραση Θ. Μαυρόπουλος, εκδόσεις Ζήτηρος.
- Ομήρου Οδύσσεια, σχόλια - μετάφραση Θ. Μαυρόπουλος, εκδόσεις Ζήτηρος.
- Ομήρου Οδύσσεια & Ομήρου Ιλιάδα, μετάφραση Ν. Καζαντζάκη, Ι. Κακριδή.
- Ομήρου Οδύσσεια, ραψωδίες α-δ, Κάκτος, Οι Έλληνες, Αθήνα 1992.
- Μια Οδύσσεια, Ντάνιελ Μέντελσον, εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2018.
- Λεξικόν Ομηρικόν, Πανταζίδου Ι.
- Ομηρική Ιθάκη, Putman Cramer Henriette – Γεράσιμος Μεταξάς, εκδόσεις Κάκτος, Αθήνα 2000.
- Στράβων, Άπαντα – Εκδότης Οδυσσεάς Χατζόπουλος, Αθήνα 1994.

Η χερσόνησος Διχάλια που σε μεγέθυνση φαίνεται να αποτελείται από δύο μέρη. Διακρίνεται μάλιστα και ο παλιός πορθμός που στη διάρκεια των αιώνων προσχώθηκε κάνοντας την Αστερίδα αόρατη.

Προσαρμογή στίχων Οδύσσειας και Ιλιάδας, που αναφέρονται στο Δοκίμιο

Ραψωδία -α- / στίχοι 185-189 / σελ.10:

«το πλοίο μου εστάθη σ' αγρό μακριά της πόλης,
στου Ρείθρου το λιμάνι στο δασωμένο Νήϊο αποκάτω
και φίλοι λογιόμαστε οικογενειακοί από παλιά να είμαστε
το γέρο πήγαινε να ρωτήσεις τον ήρωας Λαέρτη,
που όπως λέγουνε στη πόλη δε συχνάζει πλέον»

Ραψωδία -α- / στίχοι 245-249 / σελ.11:

«αυτοί που τα νησιά εξουσιάζουνε οι Άριστοι,
Δουλίχι και Σάμη και δασωμένη Ζάκυνθος
και αυτοί που στο τραχύ το Θιάκι βασιλεύουν,
όλοι τη μητέρα μου ζητάνε, φθείρουνε το βιός μου,
κι' αυτή το γάμο τον απαίσιο ούτε αρνείται ούτε θέλει»

Ραψωδία -β- / στίχοι 260-264 / σελ.23:

«Ξεμάκρυνε ο Τηλέμαχος κι' ήρθε στ' ακρογιαλί,
Τα χέρια τα έπλυνε στη θάλασσα και στη Παλλάδα ευχήθη:
"άκουσε, εσύ θεός φτάνοντας, χθες στ' αρχοντικό μας
Στο πόντο τον ανταριασμένο σε πλοίο μ' έσπρωξες
Για του πατέρα μου το γυρισμό να μάθω που τόσα
Χρόνια μίσηψε , και αν έρθει."»

Ραψωδία -γ- / στίχοι 81-83 / σελ.29:

«Ρωτάς από πού είμαι, να σου πω λοιπόν:
εμείς από το Θιάκι στου Νήϊον τα ριζά που' ναι
ερχόμαστε, κι' είναι τούτα, τα λεγόμενα δουλειά δικιά μου κι' όχι του λαού μου,
τη δόξα του πατέρα μου βάζω μπροστά, αν κάπου βρίσκεται.»

Ραψωδία -δ- / στίχοι 670-674 / σελ.55:

«Τον ερχομό του να καρτεράω
στο πορθμό μεταξύ Ιθάκης και της απόγκρεμης της Σάμου
που ανάξια για τον πατέρα του αρμενίζει.
Έτσιμίλαγε, και οι άλλοι ένευαν και τού' διναν κουράγιο,
και σηκώθηκαν και τράβηξαν αμέσως στου Οδυσσέα το παλάτι.»

Ραψωδία -δ- / στίχοι 845-847 / σελ.59:

«Ιθάκης στέκει ανάμεσα κι' απόγκρεμης της Σάμου
Η Αστερίδα μικρό νησάκι με δυο λιμανάκια
Αμφίπλευρα θαλμένα, εκεί οι Αχαιοί του έστησαν καρτέρι.»

Ραψωδία -δ- / στίχοι 380-384 / σελ.110:

«Και τότε τ' φερα κοντά απ' τη φωτιά και γύρω οι σύντροφοι μου
Ποιος θεός μού' δωσε τέτοιο μεγάλο θάρρος,
τ' ακονισμένο στην άκρια κρατώντας ελίτικο παλούκι
στο μάτι του το κάρφωσα κι' εγώ απάνω κρατημένος
το ' στριβα όπως ο ξυλουργός με ναυτικό τρυπάνι.»

Ραψωδία -ι- / στίχοι 20-29 / σελ. 102:

«Είμαι ο Οδυσσέας, του Λαέρτη γιός κι' όλοι
οι άνθρωποι γνωρίζουν τις πλάνες μου και η δόξα στ' ουράνια φτάνει
πατρίδα μου είναι η Ιθάκη η ηλιόλουστη με το βουνό
το Νήριτο το φυλλόσειστο, το μεγαλοπρεπές και γύρω νησιά
πολλά κατοικημένα πολύ κοντά αναμετάξυ τους,
το Δουλίχι και η Σάμη και η δασωμένη Ζάκυνθος.
Η Ιθάκη στα χαμηλά δεσπόζει του πελάγους
προς τη δύση βλέποντας, με τα' άλλα να' ναι αντήλια προς της αυγής τα μέρη,
τραχιά μα αντρειωμένα κι' ούτε

άλλο στο κόσμο πιο γλυκό μπορώ να έβρω τόπο.
Η Καλυψώ η θεόμορφη με τα βαθιά τα σπήλια
το δρόμο μου' κοβε, άντρα της να με κάνει πεθυμώντας.»

Ραψωδία -ν- / στίχοι 96-109 / σελ.158:

«Κι όταν το νησί προσέγγισε το ποντοπόρο πλοίο
του Φόρκυνα βρίσκεται εκεί λιμάνι του γέροντα θαλασσινού
που στο δήμο της Ιθάκης ανήκει με δύο προβλήτες,
ακτές απόκρημνες που ως το λιμάνι φτάνουν
και των ανέμων αντικόφτουν το μέγα κύμα
απέξω, και από μέσα άδετα μένουν τα πλοία
τα καλόστρωτα που το δρόμο τους τελειώνουνε στο κόλπο.
Κι' όμως στις άκριες του λιμανιού η μακρόφυλλη ελιά φύτρωνε
και παραδίπλα αυτής σπήλαιο ελκυστικό και σκοτεινό
Ιερό των Νυφών που λέγονται Νεράιδες.
Και μέσα κροντήρια και διπλόπιαστα λαγήνια
και εκεί μέλισσες χτίζουν τις κυψέλες τους στους τοίχους
και αργαλειοί λίθινοι ψηλοί όπου οι Νύφες
υφαίνουν τα καταπόρφυρα τα ρούχα, θαύμα να το βλέπεις,
κι' ασίγαστα τα νερά να τρέχουν.»

Ραψωδία -ο- / στίχοι 25-36 / σελ. 180& 181:

«Μα εσύ γυρνώντας να εμπιστευτείς κοίτα στη πιο καλή υπερέτρια το έχει σου
μέχρι να' ρθει η μέρα με τους θεούς κοντά σου να παντρευτείς αρχόντισσα.
Κάτι άλλο θα σου' λεγα και στο νου σου έχε το:
Οι πιο γενναίοι απ' τους μνηστήρες καρτέρι σου' χουν στήσει
να σε σκοτώσουν θέλουν πριν φτάσεις στα χώματα τα πατρικά.
Αλλά αυτό δε γίνεται. Από πριν θα τους φάει το μαύρο χώμα
τους μνηστήρες που το βιος σου ροκανίζουν.
Απ' τα νησιά κράτησε μακριά το καλόχτιστο καράβι σου και
ταξίδευε τη νύχτα κι ούριο άνεμο οι θεοί στη πρύμνη σου θα στείλουν.»

Ραψωδία -ο- / στίχοι 365 – 369 / σελ. 188:

«Μαζί της εμεγάλωσα και καθόλου δε με ξεχώριζε
και όταν στη γλυκιά εφηβεία φτάσαμε οι δυο μας,
στη Σάμη την επάντρεψαν την όμορφη Κτιμένη παίρνοντας χίλια πλούτια,
και μένα χλαίνη μου δωσε και ρούχα και χιτώνα όλα
πανέμορφα και για τα πόδια μου σαντάλια και στα χωράφια μ' έστειλε
να μείνω και πιο πολύ μ' αγάπησε.»

Ραψωδία -π- / στίχοι 395-399 / σελ.203:

«Του ενδόξου Νίσου ο γιός και τ' Άρητου του βασιλιά τ' γγόνι,
απ' το Δουλίχι το πολύσταρο και το χλωρό
ηγούνταν των μνηστήρων κι άρεσαν τα λόγια
του στη Πηνελόπη για τη καλή ψυχή του
και τότε με φρονιμάδα μίλησε και είπε:»

Ραψωδία -ω- / στίχοι 375-379 / σελ. 299:

«Και ο συνετός Λαέρτης απαντά:
Να μα το Πατέρα Δία, την Αθηνά και τον Απόλλωνα,
όπως τότε που πήρα το Νήρικο το κάστρο, το καλόχτιστο
στην στεριανή πλευρά που στέκει και τους Κεφαλονίτες διαφάντευα
να' μουν και χτες στο σπίτι μας και να φορώ τ' άρματα
στους ώμους, και πλάι σου πόλεμο με τους μνηστήρες να' χω.»

Ιλιάδας, Ραψωδία -β- / στίχοι 631-635:

«Ο Οδυσσέας λοιπόν των ψυχωμένων Κεφαλονιτών ηγούνταν
αυτούς που' χαν το Θιάκι και το Νήριτο το φυλλόσειστο
και κατοικούσαν τα Κροκύλεια και τη τραχιά Αιγίλιπα
μαζί μ' αυτούς που' χαν τη Ζάκυνθο και αυτούς τη Σάμο που' χαν και διπλή νομή
σε στεριά κι απέναντι παραλία.»

Προσαρμογή: Α. Σιμωνετάτος